

Editoriaal

Ruraal politiewerk

Cahiers Politiestudies
Jaargang 2021-4, nr. 61
p. 7-18
© Gompel&Svacina
ISBN 978-94-6371-346-7

Renze Salet¹, Sofie De Kimpe², Bert Wiegant³ en Paul Ponsaers⁴, gasteditoren

Het beeld van de politie en het politiewerk is overwegend bepaald door onderzoek naar de politie in de grootstedelijke context (*'urban policing'*). Onderzoek naar *'rural policing'* is hierbij achtergebleven (o.a. Mawby & Yarwood, 2011). Het gevolg hiervan is dat het inzicht in politiewerk op het platteland en in hoeverre dat verschilt van politiewerk in de stad nog relatief beperkt is gebleven. Uiteenlopende vragen komen bij dit thema op. In hoeverre is de politie op het platteland in empirische en normatieve zin 'anders' dan de politie in de grootstedelijke context? In hoeverre verschillen de problemen die zich voordoen in de stad en op het platteland? Welke culturele aspecten spelen een rol bij de sfeer en werkopvattingen bij de rurale politie ten opzichte van de politie in de stad? In hoeverre stellen lokale, soms geïsoleerde gemeenschappen op het platteland andere sociale en culturele eisen aan de politie? Zijn er andere verwachtingen van de politie op het platteland ten opzichte van de stedelijke politie? Het is deze thematiek die centraal staat in dit Cahier Politiestudies. Voordat wordt ingegaan op de bijdragen die in dit Cahier aan de orde komen, wordt eerst nagegaan wat bedoeld wordt met het platteland. Daarnaast wordt in hoofdlijnen weergegeven wat bekend is over politiewerk op het platteland en wat daaraan kenmerkend is. Ten slotte wordt ingegaan op het belang van een vergelijking op dit onderwerp tussen de Nederlandse en Belgische politie.

I. Het platteland

'Het platteland' roept bij velen een idyllisch beeld op waarbij, zowel in België als in Nederland, 'rust, ruimte en groen' kenmerkend zouden zijn (Steenbekkers et al., 2006). Van het idyllische beeld zou de suggestie kunnen uitgaan dat er een groot verschil bestaat tussen stad en platteland en dat maatschappelijke veranderingen nauwelijks doordringen tot het platteland. Het tegendeel is echter waar, al is het maar door het proces van cultuuroverdracht van stad naar platteland dat bekend staat als 'mentale

¹ Assistent professor Radboud Universiteit, Nijmegen.

² Hoogleraar Criminologie aan de faculteit Recht en Criminologie, Crime & Society researchgroup van de Vrije Universiteit Brussel.

³ Sociaalpsycholoog, sinds 1984 zelfstandig gevestigd adviseur voor openbare orde, veiligheid & crisisbeheersing en actief in de lokale politiek.

⁴ Socioloog, criminoloog, voormalig journalist en hoogleraar Criminologie Universiteit Gent.

verstedelijking'. Het karakter van het platteland is onder invloed van individualisering, informatisering, groeiende mobiliteit en groeiende diversiteit van de plattelandsbevolking (onder meer door een groeiend aantal stedelingen) veranderd. Deze veranderingen zouden er ook aan hebben bijgedragen dat het verschil in leefpatroon tussen stad en platteland grotendeels verdwenen zou zijn en ook op het platteland een diverser beeld is ontstaan (Steenbekkers et al., 2006).

Hoewel het algemene beeld over de leefsituatie op het platteland positief is, is dit zeker niet overal en voor iedereen het geval (Simon et al., 2006). Ook vindt op het platteland criminaliteit plaats. Onderzoek naar criminaliteit in ruraal gebied is, evenals onderzoek naar rurale politie, binnen de criminologie sterk achtergebleven. Dit geldt zowel voor de Nederlandse als de Belgische criminologie. Het beeld van criminaliteit wordt grotendeels bepaald op basis van onderzoek naar criminaliteit in de grootstedelijke context. Rurale criminaliteit zou hierdoor zelfs, evenals het beeld van het platteland, een idyllisch beeld oproepen (o.a. Smith, 2010). Er is echter sprake van toegenomen aandacht voor het fenomeen. Meer en meer wordt dat stereotype beeld verlaten (zie bijdrage van Bert Wiegant in dit Cahier).

Het bestaande beeld in Nederland, maar wellicht even zeer in België, is dat er sprake is van minder criminaliteit op het platteland ten opzichte van de stad. Bepaalde vormen van criminaliteit, zoals diefstal, komen ook in veel mindere mate op het platteland voor dan in de stad. Daar staat tegenover dat juist andere delicten, zoals geweldsdelicten, relatief vaker plaatsvinden (Oppelaar & Wittebrood, 2006).

Vooral in Nederland wordt de laatste jaren het platteland steeds vaker in verband gebracht met wat wordt genoemd 'ondermijnende criminaliteit'. Het Nederlandse platteland zou in ruime mate gelegenheid zijn voor het ontplooiën van criminele activiteiten, zoals drugslaboratoria in leegstaande stallen en loodsen (o.a. Lam, Van der Wal & Kop, 2018). Het platteland wordt als immers als relatief veilig ervaren en leent zich daardoor voor heimelijke activiteiten die weinig pottenkijkers verdragen. Dit draagt dan ook bij aan de aantrekkelijkheid van het platteland om zich te vestigen (Steenbekkers et al., 2017).

Wat wordt nu precies bedoeld met het platteland? Dit blijkt een niet heel eenvoudig te beantwoorden vraag, dat evenmin op te lossen valt met een gedeeld Nederlands-Vlaams discours.

'Het platteland' is geen eenduidig begrip en hangt af van "de betrokkenheid, de rol of belangen die iemand heeft en de functie die het platteland heeft voor deze actor" (Steenbekkers et al., 2006: 18). Bovendien kunnen plattelandsgebieden onderling sterk van karakter verschillen, afhankelijk van onder meer cultuurhistorische en sociaalgeografische kenmerken. Hoewel veel gehoorde definities van het platteland een aantal kenmerken omvatten, zoals de dunbevolktheid, het wijds en open karakter van het gebied en de ligging van het gebied buiten de stad, lijkt het wel haast onmogelijk een eenduidige definitie van het platteland te geven. Toch is het bieden van enig houvast wenselijk.

Wat Nederland betreft heeft het Sociaal en Cultureel Planbureau sinds 2004 onderzoek gedaan vanuit verschillende invalshoeken naar de sociale staat van het platteland

(Steenbekkers et al., 2017). Bij die onderzoeken werd voor de definitie van platteland telkens aansluiting gezocht bij de uitgangspunten van het Nederlandse Centraal Bureau voor de Statistiek voor de mate van stedelijkheid. Het CBS onderscheidt daarbij vijf klassen⁵:

- 1: zeer sterk stedelijk > 2500 adressen per km²
- 2: sterk stedelijk 1500-2500 adressen per km²
- 3: matig stedelijk 1000-1500 adressen per km²
- 4: weinig stedelijk 500-1000 adressen per km²
- 5: niet stedelijk < 500 adressen per km²

Het SCP rekende de klassen niet- en weinig stedelijk tot het platteland en aldus wordt met platteland de geografische eenheden met minder dan 1000 inwoners per vierkante kilometer bedoeld (Steenbekkers et al., 2006).

In België zijn al verschillende pogingen ondernomen om typologieën te ontwikkelen van gemeenten. Hierbij worden naargelang de typologie verschillende parameters gebruikt zoals bevolkingsdichtheid, inwoners per vierkante kilometer etc. De meesten van deze typologieën maken gebruik van de bestaande Belgische fusiegemeenten en delen deze op in stad, dorp, ruraal gebied, etc.

Wij schuiven hier gemakkelijheidshalve de Belfius-typologie⁶ naar voren. Dit is een indeling die ook door de overheid naar voren wordt geschoven. Op de website kan je te weten komen hoe de clustering werd gemaakt en tot welk type je gemeente behoort. Volgens deze studie kent Vlaanderen zes types van gemeenten: woongemeenten, landelijke gemeenten, gemeenten met aantrekkende economische activiteit, verstedelijkte gemeenten, grote en regionale steden en kustgemeenten. Wallonië telt slechts vier types gemeenten: landelijke gemeenten, redidentiele gemeenten, verstedelijkte gemeenten en stedelijke gemeenten. Tot slot wordt Brussel wordt als een aparte typologie behandeld.

2. Kenmerken van ruraal politiewerk

Zoals gezegd wordt in politieonderzoek slechts in beperkte mate aandacht besteed aan rurale politie en ruraal politiewerk. In België is dit onderzoeksonderwerp nagenoeg afwezig op de wetenschappelijke agenda. Het aantal internationale publicaties dat specifiek over politiewerk op het platteland gaat, is beperkt van omvang en concentreert zich met name op studies in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk (Terpstra, 2017). Het beschikbare Engelse en Amerikaanse onderzoek op dit terrein laat zien dat ruraal politiewerk een aantal specifieke kenmerken zou hebben. Daarbij wordt soms een geromantiseerd beeld van de politie op het platteland geschetst die in schril contrast zouden staan met de politie in stedelijk gebied. Hiertegenover staat een perspectief waarbij ervan wordt uitgegaan dat de verschillen tussen 'urban' en 'rural policing' kleiner zijn dan wel wordt gesuggereerd (Mawby, 2011). Het risico hierbij is echter dat karakteristieke elementen van ruraal politiewerk verloren gaan en onvoldoende aandacht krijgen (Terpstra, 2017).

⁵ <https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/84583NED?q=stedelijkheid>, geraadpleegd juni 2021.

⁶ <https://research.belfius.be/nl/typologie-gemeenten/>

Een klassieke studie in de politiewetenschap richt zich op politiewerk in zowel rurale als stedelijke gebieden in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk (Banton, 1964). Banton stelt dat de politie op het platteland een andere strategie hanteert dan politie in de stad. Dit heeft te maken met de informele sociale controle en sterke integratie van politiemensen in de lokale gemeenschap. Mede hierdoor zijn politiemensen op het platteland, meer dan in de stad, geneigd op te treden als *'peace-keeper'*.

Ook Cain laat in haar onderzoek (1973) zien dat er aanzienlijke verschillen zijn tussen rurale en stedelijke politie. Zo zijn politiemensen op het platteland beter geïntegreerd en hebben zij meer contacten met burgers, wat ook wordt gezien als essentieel voor het verrichten van hun werk (p. 35-37). Zij definiëren hun rol ook sterker in termen van het voldoen aan de behoefte en verwachtingen van burgers. Zij constateert, in navolging van Banton (1964), dat deze rol meer bestaat uit *'peace-keeping'* dan *'law enforcement'* (p. 240), ofwel *'soft policing'* in plaats van *'hard policing'* (Wooff, 2016). Daarbij zijn politiemensen op het platteland in grotere mate afhankelijk van samenwerking met burgers om criminaliteit op te kunnen sporen en de orde te handhaven. Toch benadrukken zij geen vrienden te zijn met de bewoners in hun gebied en sociale afstand te bewaren (Cain, 1973: p. 224-225).

Overeenkomsten hiermee worden gevonden in Amerikaans onderzoek. Volgens Mawby (2011: 12-13) laat Amerikaans onderzoek zien dat ruraal politiewerk daar sterk overeenkomt met de uitgangspunten van *'community policing'* waarin lokale bekendheid en integratie van de politie in de samenleving en een brede probleemoriëntatie centraal staan. Ook zou de plattelandspolitie in de Verenigde Staten vaker een probleemgeoriënteerde aanpak nastreven en rechtstreeks verantwoording afleggen aan de gemeenschap. Ten slotte zouden politiemensen op het Amerikaanse platteland vaker generalistisch opereren in plaats van vanuit een specialisme en zouden zij vaker positief worden gewaardeerd door de lokale bevolking (Mawby, 2011). Onder andere de bereikbaarheid en toegankelijkheid van de politie voor de lokale bevolking zijn van belang voor de ervaren veiligheid op het platteland (Mawby, 2004).

Ruraal politiewerk kent volgens Mawby (2011) ook een aantal problemen. Zo zouden politiemensen op het platteland er vaker alleen voorstaan en minder vaak en snel een beroep kunnen doen op hun collega's. Deze politiemensen zouden een kleiner risico lopen te worden aangevallen door burgers, maar als zij worden aangevallen kent het vaker een fatale afloop. De autonomie en discretionaire ruimte die politiemensen op het platteland ervaren wordt gecompenseerd doordat zij worden gecontroleerd door de lokale gemeenschap.

Deze bevindingen uit Engels en Amerikaans onderzoek zijn echter niet zonder meer generaliseerbaar voor politiewerk op het platteland (Mawby, 2011). Ook is de vraag in hoeverre het beeld dat op basis van dit tamelijk verouderde onderzoek thans nog relevant is. Zowel Banton als Cain voorspelden dat de verschillen tussen *'urban'* en *'rural policing'* zouden afnemen. De vraag komt dan ook op in hoeverre deze bevindingen relevant zijn voor de huidige situatie op het Belgische en Nederlandse platteland. Gericht onderzoek naar ruraal politiewerk en verschillende aspecten daarvan, zoals een specifieke rurale politiecultuur, ontbreekt echter grotendeels.⁷

⁷ Uitzonderingen hierop zijn o.a. Van Duin et al., 2010; Terpstra, 2016; Enhus, Henderickx, 1987; Eliaerts, Enhus, 1992; Verwee, 2013.

Enkele Nederlandse en Belgische studies tonen wel enigszins vergelijkbare resultaten. Zo laat onderzoek naar de basisteams van de Nationale Politie in Nederland zien dat de teams op het platteland een bredere probleemoriëntatie hadden dan teams in stedelijk gebied. Ook besteedden deze teams relatief meer aandacht aan preventie en dienstverlening. Bovendien opereerden politiemensen in plattelandsteams onder minder grote druk dan in stedelijk gebied (Terpstra et al., 2016; Terpstra, 2016). Politiemensen op het platteland zouden zowel onderling als met burgers anders omgaan dan politiemensen in de stad. De sfeer zou informeler en gemoedelijker zijn en politiemensen zouden ‘netter’ omgaan met burgers en minder snel de confrontatie met hen opzoeken. Problemen zouden ook moeten worden opgelost door middel van praten en niet door middel van geweld of escalatie. Niet alleen minder ernstige vormen van criminaliteit op het platteland speelt hierbij een rol, ook zouden politiemensen op het platteland over het benodigde vakmanschap beschikken om problemen op deze manier op te lossen (Terpstra, 2016). Een vergelijkbare constatering doet Verwee (2009) voor het Belgische platteland in haar onderzoek naar de dagelijkse politiepraktijk. Zij constateert dat politiemensen doorgaans werken in een gemoedelijker sfeer en daardoor meer tijd hebben om rustig met burgers in gesprek te gaan. Ook kennen burgers vaker de politiemensen van hun politiekorps dan in de stad het geval is (Verwee, 2009). In het onderzoek naar mogelijke schaalvergroting van lokale politiekorpsen in België (Cools, Janssens, 2018) wordt weinig aandacht besteed aan de wijze waarin rurale politie verschilt van stedelijke politie. Het onderzoek lijkt zich in die zin enkel te focussen op de politieke haalbaarheid van schaalvergroting.

3. Relevantie van het thema voor de Nederlandse en Belgische situatie

Het voorgaande, waaruit blijkt dat aandacht voor ruraal politiewerk in onderzoek is achtergebleven, alsmede de vraag in hoeverre constatering uit eerder onderzoek thans relevant zijn, vormden belangrijke redenen om in dit Cahier de thematiek ruraal politiewerk centraal te stellen.

Een gerichte vergelijking van dit thema tussen de Nederlandse en Belgische situatie is in dit Cahier van bijzonder belang. In Nederland wordt immers het beeld van de politie en van politiewerk overwegend bepaald door de politie in de grootstedelijke context. Dit komt onder andere tot uiting in de beschikbare middelen voor de politie die vooral naar de stedelijke gebieden zijn gegaan. Dit heeft geleid tot onder meer de sluiting van lokale politiebureaus vooral in de plattelandsgemeenten, aanzienlijke vermindering van openingstijden, terugtrekken van de politie van het platteland en sterk toenemende aanrijtijden buiten de steden (o.a. Van der Torre & Van Valkenhoef, 2017; Terpstra et al., 2016). Daarnaast is de organisatie van de Nationale Politie sterk geënt op stedelijke kernen (met vaak marginale aandacht voor het omliggende gebied), ook in bestuurlijke zin. Het gaat hierbij bovendien om werkwijzen en standaarden die vaak meer passen bij de grootstedelijke aanpak en problematiek dan bij die van de dorpen en het buitengebied (Terpstra, 2016). Dit roept onder meer vragen op over de gevolgen van deze ontwikkelingen voor de ervaren veiligheid en het politiewerk op het platteland.

In België lijkt dit op het eerste gezicht heel anders te liggen. De politie in België heeft immers in vergelijking met Nederland een fijnmaziger organisatievorm. België is opgedeeld in 185 politiezones (bestaande uit één of meerdere gemeenten) die elk hun

eigen lokale politiekorps kennen, ook in rurale gebieden. Dit roept de vraag op hoe groot de verschillen zijn tussen de lokale politiekorpsen in ruraal gebied enerzijds en in stedelijk gebied anderzijds. Maar ook in hoeverre het politiewerk in gebieden met deels verstedelijkt gebied en deels ruraal gebied beïnvloed worden door de stedelijke context? Kan in België gesproken worden van een gelijkstelling van plattelandspolitie en stedelijke politie?

De laatste jaren komt de organisatie van de Belgische geïntegreerde politie, met haar sterke lokale verankering, echter onder druk, met een gevaar voor barsten. De aanhoudende besparingen bij de federale politie, die instaat voor de ondersteuning van de lokale politie, hebben ertoe geleid dat de steun van de federale aan de lokale politie op vlak van beheer (Middelen, Personeel en ICT) fors is gedaald, zelfs in gebreke blijft. Hierdoor zijn heel wat korpsen zich aan het verzelfstandigen. Vooral stedelijke korpsen, die over meer financiële draagkracht beschikken dan de kleinere gemeenten zijn erin geslaagd een politiezorg uit te bouwen waarbij ze minder afhankelijk worden van de federale steunverlening. Hierdoor ontstaat er verschil in de politionele zorgverlening in de steden versus de meer rurale gemeenten. Voorlopig is er nog geen sprake van een bestel Discussie maar de eerste stemmen voor meer centralisatie hebben zich wel al laten horen! De lessen uit Nederland lijken in die zin niet te worden gelezen.

4. Bijdragen

Jan Terpstra, Tetty Havinga en Renze Salet⁸ openen dit Cahier met hun bijdrage ‘Hoe de politie verdween uit onze dorpen (en wat daarvan over is). Veranderingen in politie en politiewerk op het Nederlandse platteland’. Ze stellen zich diverse vragen: welke veranderingen hebben zich de afgelopen decennia voorgedaan in politie en politiewerk op het Nederlandse platteland? In hoeverre heeft de plattelandspolitie daarbij haar eigen specifieke karakter behouden? Voor de beantwoording van deze vragen zijn diepgaande interviews gevoerd met ervaren politiemensen die enige decennia op het platteland hebben gewerkt. Aan de hand van een zestal elementen wordt hier op deze vragen ingegaan: de organisatie van de plattelandspolitie in Nederland, de interne relaties tussen collega's en met de leiding, lokale kennis en betrokkenheid, relaties met de lokale gemeenschap, en de door de plattelandspolitie gehanteerde werkwijzen. Over een periode van enige decennia heeft de Nederlandse politie zich stap voor stap teruggetrokken van het platteland. Ondanks deze neergang blijven politie en politiewerk op het Nederlandse platteland hun eigen karakter echter deels behouden en zich onderscheiden van de politie in de (grote) stad. Tot slot van deze bijdrage wordt gewezen op de risico's van deze ontwikkeling waarbij de politie op het platteland op grote afstand komt van de lokale samenleving.

Frans Thissen⁹ gaat in op ‘Veranderingen in leefbaarheid en sociale veiligheid op het Nederlandse en Vlaamse platteland’. Voor de veranderingen in leefbaarheid en sociale veiligheid op het Nederlandse en Vlaamse platteland vormen de transitie die dorpen meemaken van autonoom dorp naar woondorp en de theorievorming omtrent ‘passend wonen’ een belangrijke achtergrond. Bewoners van woondorpen blijken grote

⁸ Respectievelijk fellow bij de Research Group Crime & Society van de VUB en hoogleraar, fellow en assistant professor Radboud Universiteit, Nijmegen.

⁹ Sociaalgeograaf, gastdocent Afdeling Geografie, Planologie en Internationale Ontwikkelingsstudies, Universiteit van Amsterdam.

betekenis te hechten aan de leefbaarheid en de sociale veiligheid van hun dorp. In samenhang met positieve kenmerken van de woonomgeving van dorpen en een lagere gerapporteerde criminaliteit in dorpen oordelen zij in het algemeen ook positiever dan stadsbewoners. Deze verschillen tussen stad en platteland lijken weinig te veranderen. De bezorgdheid over criminaliteit is op het platteland echter relatief groot. Verschillen in leefbaarheid en sociale veiligheid tussen stad en platteland en tussen typen dorpen blijken samen te hangen met de bevolkingssamenstelling (compositie) en met ruimtelijke kenmerken (context). De verschillen in leefbaarheid en sociale veiligheid tussen typen dorpen worden met name ervaren door dorpsbewoners met een zekere kwetsbaarheid en geringe middelen.

Wim Hardyns¹⁰ heeft het over ‘Lokale veiligheid van dorpen tot steden. Wat zijn de verschillen op vlak van criminaliteit, onveiligheidsbeleving, collectieve weerbaarheid en de relatie met de politie?’. Het doel van deze bijdrage is na te gaan in welke mate bewoners van buurten in België met een verschillend niveau van verstedelijking van elkaar verschillen op vlak van (1) slachtofferschap en gepercipieerde criminaliteit, (2) onveiligheidsbeleving, (3) gepercipieerde collectieve weerbaarheid, en (4) de relatie met de politie. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van een bevolkingsbevraging die in 2020 werd uitgevoerd bij 1003 inwoners in de provincies Vlaams- en Waals-Brabant. Er werd gebruik gemaakt van een getrapte steekproef, waarbij primair acht fusiegemeenten en secundair vierentwintig statistische sectoren werden geselecteerd, en waarbij expliciet is rekening gehouden met de mate van verstedelijking. Het onderzoeksdesign laat toe de ervaringen, percepties en belevingen van buurtbewoners met betrekking tot lokale veiligheid te vergelijken voor verschillende gemeentetypen, met name woongemeenten, landelijke gemeenten, economische gemeenten en verstedelijkte gemeenten.

Bert Wiegant¹¹ schrijft over ‘De staat van de politiezorg op het platteland’. Wat is de staat van de politiezorg op het platteland? Dat is de centrale vraag van deze praktijkbijdrage. De auteur werkt vier onderwerpen uit: ontwikkelingen op het platteland, kenmerkende opgaven voor de politie, specifieke werkmethodiek en de huidige organisatie van de politie inclusief het bestuurlijk gezag. De slotbeschouwing bevat een inhoudelijke samenvatting en aanbevelingen voor verbetering van de balans tussen politieke aandacht voor stedelijk en landelijk gebied. Voor het politiewerk is de context, in dit geval het platteland, essentieel. Het platteland, hier gedefinieerd als het gebied buiten de steden, geeft ruime mogelijkheden voor heimelijke gedragingen. Voor een goede informatiepositie is het noodzakelijk dat de politie fysiek contact, met continuïteit, onderhoudt met burgers op het platteland. De politie heeft op het platteland echter een terugtrekkende beweging gemaakt. Bovendien hebben wijkagenten, die voor dat fysiek contact de spil zijn, maar zeer beperkte mogelijkheden. Ook andere aspecten van de korpsorganisatie dragen niet bij aan effectief opereren op het platteland, er is een herwaardering van het politiewerk op het platteland nodig.

¹⁰ Professor criminologische wetenschappen, faculteit Recht en Criminologie, Universiteit Gent en gastprofessor veiligheidswetenschappen, faculteit Sociale Wetenschappen, Universiteit Antwerpen.

¹¹ Sociaalpsycholoog, sinds 1984 zelfstandig gevestigd adviseur voor openbare orde, veiligheid & crisisbeheersing en actief in de lokale politiek. Als referent werkten mee: Ernst-Jan Cannemeijer, Letty Demmers, Carin Leijssen, Jan van Maasackers, Pim Miltenburg, Sjo Smeets, Henk Tromp, Leen Verbeek en Leon Verver.

Korpschef **Kris Depovere**¹² schreef de tekst ‘Als het regent in een grootstad, dan druppelt het op het platteland. De politie op het platteland’. Hij vraagt zich af of de politie op het platteland al dan niet in grote mate verschilt van deze in de grotere steden? Deze studie heeft toch enkel wezenlijke verschillen aangetoond. Het grootste onderscheid is terug te vinden in de basisfunctionaliteiten. Dikwijls ligt een verschil in financiering aan de basis van de meeste verschillen, maar niet allemaal. Waar grotere korpsen hun slagkracht vooral halen uit performante technologie en innovatie, vallen plattelands-agenten vooral terug op een regulerende reflex, meestal ontdaan van alle formalisme. De kloof wordt wel steeds groter, daarom is er actie van de beleidsmakers vereist. De vraag of fusies een one-fit-all-oplossing zijn, wordt in een bredere context geplaatst.

Jan Hoekman¹³ heeft het over ‘Gebiedsgebonden politiewerk in een zelfredzame Bijbelgordel’. Als het om politiewerk gaat, is de gereformeerde gezindte niet bepaald een groep die voor het voetlicht komt. Hier en daar een excès, bijvoorbeeld tijdens een onrustige jaarwisseling. Toch speelt er veel meer en is politiezorg voor deze groep – die van oudsher de zogenaamde Bijbelgordel bestrijkt – even noodzakelijk. De afstand tussen de politie en de gemeenschap is echter groot. En juist nabijheid is cruciaal om de mensen binnen deze ‘hechte gemeenschap’ te bereiken. Agenten weten steeds minder van de religieuze en culturele aspecten waardoor de aansluiting wordt gemist. Een deel van de kerkelijke ambtsdragers werpen zich ondertussen op als ‘hulverlener’ of ‘politieagent’. Als politiecontact toch noodzakelijk is, hecht men veel waarde aan een vertrouwd gezicht en denkt men vooral aan de tijd van de ‘eigen’ dorpsagent op de fiets die in de jaren negentig van de vorige eeuw verdween. Nu de terugtrekkende politie verder van het platteland verdwijnt, staat het contact met deze gemeenschap onder druk.

Emile Kolthoff¹⁴ stelt vast dat het platteland – of ‘buitengebied’ – vaak in de belangstelling staat als het gaat om georganiseerde misdaad met betrekking tot drugs en mensenhandel. Het gaat dan om recreatie- en vakantieparken, leegstaande gebouwen en andere kwetsbare locaties in het buitengebied, zoals natuurgebieden. Deze locaties bieden een gelegenheidsstructuur door het verhullende en camouflerende karakter. Het kwantificeren van het probleem blijkt lastig bij gebrek aan betrouwbare cijfers, terwijl de aard zeer divers is en relaties heeft met het vertrouwen in de overheid, (financiële) problemen met de bedrijfsvoering en een sterke culturele component kent. In deze bijdrage wordt aan de hand van relevante literatuur een inventarisatie gepresenteerd van de stand van zaken op het platteland, waarbij ook kort wordt ingegaan op een vorm van criminaliteit waar agrariërs zelf de hoofdrol in spelen, namelijk mestfraude.

¹² Korpschef politiezone Kouter, België.

¹³ Afgestudeerd politiekundige en als Operationeel Expert Gebiedsgebonden Politiezorg (GGP) werkzaam bij de Nationale Politie, Eenheid Zeeland-West-Brabant, basisteam Zeeuws-Vlaanderen. Hoekman rondde de Bachelor Politiekunde in 2017 aan de Politieacademie af met een kwalitatief onderzoek naar politiewerk in de Zeeuwse Bijbelgordel. Een bewerkte en geactualiseerde versie van het onderzoek (Hoekman, 2021) werd recent door de Landelijke Portefeuille GGP gepubliceerd. Deze bijdrage is gebaseerd op dit onderzoek. Op dit moment houdt Hoekman zich binnen de nationale politie, naast regulier politiewerk, ook bezig met de oprichting van een landelijk Kennisnetwerk Bijbelgordel.

¹⁴ Lector Ondermijning aan Avans Hogeschool en hoogleraar Criminologie aan de faculteit Rechtswetenschappen van de Open Universiteit.

Lodewijk van Iwaarden¹⁵ schreef de bijdrage ‘Complementair of concurrerend? Handhaving in plattelandsgemeenten waar de politie zich terugtrekt – en de boa in opmars is’. De afgelopen decennia zijn er in Nederland veranderingen opgetreden in de veiligheidszorg en in het bijzonder in de politiezorg. Omdat de politie steeds centraler georganiseerd is en zich bovendien meer is gaan toeleggen op criminaliteitsbestrijding, heeft dit grote gevolgen voor de handhaving in de openbare ruimte. Gemeenten bouwen noodgedwongen de eigen gemeentelijke handhavingsorganisatie uit; qua takenpakket, opleidings- en toerustingsniveau, maar ook formatief. Hoewel deze ontwikkeling alle gemeenten treft, speelt dit in het bijzonder in kleinere plattelandsgemeenten. Het roept de vraag op hoe dit type gemeenten invulling geeft aan de (veranderende) handhaving in de openbare ruimte, hoe de sturing op en samenwerking met de politie verloopt en hoe de taken tussen politie en gemeentelijke handhavers worden afgebakend. Ook klinkt vaker de roep om gemeentelijke handhavers van geweldsmiddelen te voorzien, nu de politie steeds vaker op afstand beschikbaar is. Deze vraagstukken stonden centraal in een vergelijkend casusonderzoek dat in 2019 in het kader van een afstudeeronderzoek is uitgevoerd. Deze bijdrage gaat in op de aanbevelingen en suggesties uit dit empirisch onderzoek.

In een opiniërende bijdrage van **Lex Cachet**¹⁶ wordt de boodschap van Wiegant verder kracht bijgezet. Hij vraagt zich af of de toename van de politie in de stad ten koste van het verdwijnen van de politie op het platteland, ertoe geleid heeft dat het in de steden veiliger is geworden. Zijn de burgers er tevredener over de politie? Zijn ze zich veiliger gaan voelen? Cachet is vlijmscherp voor het huidige politiebeleid. Hij stelt dat de politie zich heeft teruggetrokken van het platteland, maar evenzeer van haar kerntaken. Heel wat taken werden afgestoten, omwille van efficiëntie redenen, naar de private sector of gemeentelijke handhavers, zogenaamde boa's. Steeds meer doet men een beroep op de zelfredzaamheid van de burger, iets wat ongelijk in de samenleving verdeeld is, aldus Cachet. De politie in de stad – mede onder druk van de politiek – is zich gaan concentreren op ondermijnende criminaliteit (lees zware georganiseerde criminaliteit) en dreigt zich te ontwikkelen tot repressieve uitvoeringsorganisatie. Het contact met de burger neemt af of wordt overgelaten aan boa's, lokale handhavers met een lage status en opleiding. De politie wordt een abstracte organisatie, waardoor het moet inboeten op (interne en externe) communicatie- en informatie-uitwisseling. Dit alles leidt tot kwaliteitsverlies en daling van de legitimiteit. Cachet sluit af met de vaststelling dat capaciteitstekort niet het kernprobleem is van de politie, de werkelijke problemen van de politie zijn de manieren van organiseren, werken en samenwerken.

In een tweede opinietekst heeft **Edward van der Torre**¹⁷ het over ‘Jaarwisselingen op het platteland sinds 2007. Tussen autonomie en regulering’. Hij gaat nader in op de risico-evenementen tijdens de jaarwisselingen in Nederland. Naar aanleiding hiervan publiceerden de Politieacademie en het COT tussen 2007 en 2009 drie analyses van ordeverstoringen bij jaarwisselingen. Daarbij valt op dat ernstige ordeverstoringen zijn geconcentreerd in stedelijke volkswijken én op het platteland, namelijk in de zogenaemde *Bible belt* en op locaties in Noord- en Oost-Nederland waar carbid-schieten

¹⁵ Beleidsadviseur integrale veiligheid gemeente Noord-Beveland, provincie Zeeland.

¹⁶ Studeerde Sociologie aan de UvA en promoveerde in Leiden. Hij was, als universitair hoofddocent, verbonden aan de wetenschapsgebieden Sociologie en Bestuurskunde van de Erasmus Universiteit Rotterdam. Hij hield en houdt zich vooral bezig met de thema's politie, veiligheid en lokaal bestuur.

¹⁷ Bestuurskundige en criminoloog bij LokaleZaken.

uit de hand kan lopen. Dit laatste was in 2007 voor velen verassend. Geweld en ordeverstoren in probleemwijken stonden scherper op het netvlies dan wangedrag op het platteland. Deze bijdrage zoomt in op het verloop van de jaarwisselingen op het platteland. Daartoe worden eerst – op basis van onderzoek tussen 2007 en 2009 – belangrijke bevindingen en lessen op een rij gezet: over de aard van de ordeverstoren (1) en over de aanpak daarvan (2). Vervolgens wordt beschreven welke belangrijke trends zich sindsdien hebben voltrokken en wordt de jaarwisseling 2020-2021 in hoofdlijnen geanalyseerd. De bijdrage sluit af met een korte slotbeschouwing.

Bibliografie

- BANTON, M. (1964). *The Policeman in the Community*. London: Tavistock.
- CAIN, M.E. (1973). *Society and the Policeman's role*. London/Boston: Routledge & Kegan Paul.
- COOLS, M., JANSSENS, J., VAN WYMERSCH, G., DE RAEDT, E., & KOEKELBERG, F. (2018). *Schaalvergroting van de Vlaamse Politiezones. Onderzoek naar bestaande en toekomstige samenwerkingsverbanden binnen het Vlaamse politielandschap* [Research report]. (<http://hdl.handle.net/1854/LU-8620283>).
- DUIN, M.J. VAN ET AL. (2010). *Politie en Bestuur in de Bible Belt: een verkenning*. Apeldoorn: Politie & Wetenschap.
- ELIAERTS, C., & ENHUS, E. (1992). *Politie en bevolking*. Brugge: Vanden Broele.
- ENHUS, E., & HENDRIECKX, C. (1987). *Onderzoeksproject: de relatie bevolking-politie*. Brussel/Politeia.
- LAM, J., WAL, R. VAN DER, & KOP, N. (2018) *Sluipend Gif. Een onderzoek naar ondermijnende criminaliteit*, Den Haag: Boom.
- MAWBY, R.I. (2004). Myth and Reality in Rural Policing. Perceptions of the police in a rural county of England. *Policing. An International Journal of Police Strategies and Management*, 27(3), p. 431-446.
- MAWBY, R.I. (2011). Rural Police: a comparative overview. In R.I. MAWBY & R. YARWOOD (Eds.), *Rural Policing and Policing the Rural. A Constable Countryside?* Farnham: Ashgate, p. 11-21.
- MAWBY, R.I. EN R. YARWOOD (Eds.) (2011) *Rural Policing and Policing the Rural. A Constable Countryside?* Farnham: Ashgate.
- OPPELAAR, J. & WITTEBROOD, K. (2006). Sociale veiligheid. In: A. STEENBEKKERS, C. SIMON EN V. VELDHEER (eds.). *Thuis op het platteland: De leefsituatie van platteland en stad vergeleken*. Den Haag: SCP, p. 267-288.
- SIMON ET AL., (2006). Samenvatting en slotbeschouwing. In: A. STEENBEKKERS, C. SIMON EN V. VELDHEER (eds.). *Thuis op het platteland: De leefsituatie van platteland en stad vergeleken*. Den Haag: SCP, p. 371-390.
- SMITH, R. (2010). Policing the changing landscape of rural crime: a case study from Scotland. *International Journal of Police Science and Management*, 12(3), p. 373-387.

- STEENBEKKERS ET AL., (2006). De leefsituatie van plattelandsbewoners. In: A. STEENBEKKERS, C. SIMON EN V. VELDHEER (eds.). *Thuis op het platteland: De leefsituatie van platteland en stad vergeleken*. Den Haag: SCP, p. 13-32.
- STEENBEKKERS ET AL., (2017). *Dorpsleven tussen stad en land: Slotpublicatie Sociale Staat van het Platteland*. Den Haag: SCP.
- TERPSTRA, J. ET AL. (2016). *Basisteam in de Nationale Politie. Organisatie, taakuitvoering en gebiedsgebonden werk*. Apeldoorn: Politie & Wetenschap.
- TERPSTRA, J. (2016). Verhalen van plattelandspolitie: Constructie van een beroepsidentiteit onder druk. *Tijdschrift voor Veiligheid*, 15(2-3), p. 61-73.
- TERPSTRA, J. (2017). Storytelling about rural policing: The social construction of a professional identity. *European Journal of Police Studies*, 2017, 4/4 en 5/1, p. 388-404.
- TORRE, E. VAN DER, & VALKENHOEF, J. VAN (2017). *De lokale betekenis van basisteam: Over het werk van geüniformeerde agenten en het gebrek aan rechercheurs*. Den Haag: Boom Criminologie.
- VERWEE, I. (2009) Wat Doet de Politie? Onderzoek naar de dagelijkse politiepraktijk. *Cahiers Politiestudies*, 2009-4, nr. 13, p. 37-66.
- WOOFF, A. (2016). 'Soft' policing in rural Scotland. *Policing. A Journal of Policy and Practice*, 11(2), p. 123-131.